

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 278

HADİSLERİ ANLAMA YÖNTEMİ
-5NİK'dan Hareketle-

Doç. Dr. Mustafa IŞIK

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
ANKARA ÖZGÜR WEB OFSET
MATBAACILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312.385 70 77 (Sertifika no: 34333)

1. Baskı: Aralık 2018

ISBN: 978-605-7570-08-6

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

HADİSLERİ
ANLAMA
YÖNTEMİ
-5NİK'DAN HAREKETLE-

Doç. Dr. Mustafa IŞIK

Ankara 2018

Doç. Dr. Mustafa IŞIK

1955/Yeşilhisar doğumlu olup; 1973 yılında Kayseri İmam-Hatip Lisesi'nden, 1978'de Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü'nden mezun oldu. Aynı yıl Mardin İmam-Hatip Lisesi'ne öğretmen olarak atandı.

1984 yılında Ankara Merkez İmam-Hatip Lisesine, 1986'da Kayseri'ye Ortaokul Müdürlüğüne, 1988 yılı Kayseri İmam-Hatip Lisesine atandı.

Aynı yıl, altı ay süreyle, Cezayir'e gitti.

1991'de Temel İslam Bilimleri ve Hadis Anabilim Dalı'nda, "Yahya bin Main ve Hadis İlmindeki Yeri" adlı yüksek lisans tezini tamamladı.

Aynı yıl Doktora eğitimine başladı. 1993-1994 Öğretim yılında, Suriye/Şam'da kaldı.

1997'de, "İbnu Huzeyme, Sahih'i ve İbnu Hibban'ın Sahih'iyle Mukayesesi" konulu doktora tezini verdi.

Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü M. Germirli İmam-Hatip Lisesi'nde, 2007-2012 yıllarında Kayseri İmam-Hatip Lisesinde başöğretmen olarak görev yaptı.

2012 yılında, Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalına Yrd. Doç. Dr. olarak atandı.

2014'de Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesine geçti. 2015'de Doçent oldu.

Eserleri:

1. Hadis ve Psikoloji, (tercüme), Fecr, Ankara, 2000, 2008, 2016.
2. Kayseri'de, Tarihi Eserlerde Geçen Ayet ve Hadisler, Ankara, 2003.
3. Tarihi Kayseri'de Kadının Adı, Kayseri, 2005.
4. 38 Kayseri Yazıları, Kayseri, 2007.
5. Hadisleri Anlama Yöntemi, Kayseri, 2014.
6. Eski Kayseri (Evliya Çelebi'nin Dilinden), Heyemola, İstanbul, 2014.
7. Hz. Muhammed'in Diploması Anlayışı, (tercüme), İfav, İstanbul, 2014.

Ulusal/uluslararası hakemli dergilerde yayımlanmış makaleleri ve Ulusal/uluslararası bilimsel sempozyumlarda sunulmuş bildirileri bulunmaktadır.

Haberleşme için:

e- posta adresi: mustafaisik38@hotmail.com

KISALTMALAR

b.	: Bin
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.c.	: Celle Celalühü
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
ed.	: Editör
H.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
m.	: Müellif
M.	: Miladi
Ö.	: Ölümü
r.a.	: Radıyallhu anh
S.	: sayı
s.	: Sallallahu aleyhi ve selem
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
t.y.	: tarih yok
TDK	: Türk Dil Kurumu
Thk.	: Tahkik
Trc.	: Tercüme
Ü.	: Üniversite
y.y.	: Yer yok

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	15
GİRİŞ	19
1. Araştırmanın Konusu.....	23
2. Araştırmanın Amacı	29
3. Araştırmanın Yöntemi ('5N1K Kuralı'na Göre Yeni Bir Modelleme).....	34

BİRİNCİ BÖLÜM

HADİSLERİ ANLAMAYI KONU EDİNEREN KLASİK HADİS İLİMLERİ 39

1. Cerh ve Ta'dil.....	40
2. İlelü'l-Hadis.....	41
3. Garibu'l-Hadis.....	42
4. Esbâbu Vurûdi'l-Hadis	43
5. Fıkhu'l-Hadis	44
6. Muhtelifu'l-Hadis.....	53
7. Nâsîh ve Menstih	54
8. Şerhu'l-Hadis	55

İKİNCİ BÖLÜM

HADİSLERİ ANLAMADA YENİ BİR YÖNTEM..... 59

1. '5N1K Kuralı'na Göre, Hadisleri Anlama Yöntemi	59
1.1. '5N1K Kuralı'nın Mahiyeti ve Kullanım Alanları.....	59
1.2. '5N1K Kuralı'nın Eksik Yanları	61
1.3. Anlamayı Hedef Alan Soruların 'Hadis Dışı Bir Metne' Sorulması	63
1.3.1. Kim Söyledi?	64
1.3.2. Ne Söyledi?.....	64
1.3.3. Nerede Söyledi?	65
1.3.4. Ne Zaman Söyledi?	65
1.3.5. Nasıl Söyledi?.....	65
1.3.6. Neden Söyledi?	65
1.3.7. Ne Sıfatla Söyledi?.....	68
1.3.8. Kime Söyledi?.....	68
1.3.9. Haber Nereden Alındı? Haberin Kaynağı Nedir?	68
2. Değerlendirme	69
3. Hadisin Tesbiti, Sened Ve Metin Tenkidi.....	70
3.1. Kim/ler Buyurdu/Söyledi??.....	73
3.1.1. Anlatan Bakımından	77
3.1.2. Dinleyen/Anlayan Bakımından.....	80
3.2. Ne Buyurdu?/Söyledi?	81
3.2.1. Metin İnşâsı.....	85
3.2.2. Birleşik Metin	90

3.3. Nerede Buyurdu/Söyledi?	98
3.4. Ne Zaman Buyurdu/Söyledi?	99
3.5. Nasıl Söyledi?	101
3.6. Neden/Niçin Buyurdu/Söyledi?	102
3.6.1. Buyuran Bakımından (Sebebu'l-Hadis)	103
3.6.2. Söyleyen Bakımından (Sebebu Zikri'l-Hadis)	108
3.7. Hadis Nereden Alındı?	111
3.7.1. Hadisin Başlangıçtan H. V. Yüzyıl Sonuna Kronolojik Kaynakları	112
3.7.2. Konularına Göre (Ale'l-Ebvâb)Yazılmış Hadis Eserleri	112
3.8. Hadis Şerhleri	116
3.9. Bu Hadisin 'Bazı Hadis Usûlü Kitapları'nda Kullanımı	117
3.10. Bu Hadisin 'Bazı Müfessirlere Göre' Yorumu?	118
3.11. Öteki Kaynaklar	124
3.11.1. İlgili Yan Alanlar	125
3.11.2. Şîa Kaynakları	126
4. Hadisi Anlama Konusunda, 5N1K'ya İlave Sorular	128
4.1. Ne Sıfatla Buyurdu/Söyledi?	128
4.1.1. Hz. Peygamber Zamanında	129
4.1.2. Hz. Peygamber'in Sıfatları	132
4.1.3. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	136
4.2. Kime/Kimlere Buyurdu/Söyledi?	137
4.2.1. Hz. Peygamber Zamanında	138
4.2.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	141
5. Yöntemin Değerlendirilmesi	143

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖRNEK MODELLEMELER	147
ÖRNEK: 1	147
1. Hadis/Haber: (إنما الأعمال بالنيات)	147
1.1. İlk Metin-Sünnî	147
1.2. İlk Metin-Şîa	148
2. Sened ve MetinTenkidi	148
2.1. Kim/ler Rivâyet Etti?	148
2.1.1. Hz. Ömer Tariklerinin Sened Tenkidi	148
2.1.1.1. Abdullah b. Mübârek, Kitâbü'z-Zühd ve'r-Rekaik	149
Alkame b. Vakkas	149
Muhammed b. İbrahim	149
Yahya b. Saîd	150
Abdullah b. Mübârek	151
2.1.1.2. Ebû Dâvud Tayâlisî = Süleyman b. Davud, Müsned	152
Züheyr b. Muhammed	152
Hammad b. Zeyd	153
Ebû Davud Tayâlisî	154

2.1.1.3. Humeydî'nin el-Müsned'i	154
Süfyan b. Uyeyne.....	154
Humeydî = Abdullah b. Zübeyr	155
2.1.1.4. Ahmed b. Hanbe, Müsned.....	156
2.1.1.5. Buhârî, es-Sahih	156
Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebi	156
2.1.1.6. Müslim, Sahih	157
2.1.2. Abdullah b. Abbas Rivâyeti Sened ve Tenkidi	160
Cabir b. Zeyd	161
Müslim b. Ebî Kerîme.....	161
Rebi' b. Habib b. Amr el-Ezdî el-Basrî.....	162
2.1.3. Ebû Said Hudrî'nin Rivâyet Senedi	163
2.1.3.1. Ebû Tahir es-Silefi Meşihatü'l-Bağdadi	163
2.1.3.2. Ziyeddin Makdisî el-Münteka min Mesmuati Merv.....	163
2.1.4. Hz. Ali Tarihlerinin Senedi.....	164
2.1.4.1. Cafer b. Muhammed (6. İmam-Cafer-i Sâdik), Misbâhu'ş-Şeria.....	164
2.1.4.2. Ali b. Cafer el-Aridî, Mesâilü Ali b. Cafer ve Müstedrekâtîha	164
2.1.4.3. İbn Hayyun, Deâimu'l-İslam	164
3. Haber/Hadis Nereden Alındı? Haberin/ Hadis'in Kaynağı Nedir?.....	166
3.1. Bu Hadisin, Başlangıçtan H. V. Yüzyıl Sonuna, Kronolojik Kaynakları	166
3.2. Bu Hadisin 'Bazı Hadis Usûlü Kitapları'nda Kullanımı	168
4. Ne Buyurdu?/Söyledi?	172
4.1. Başlangıçtan H. III. Yüzyıl Sonuna Kadar.....	173
4.2. H. IV. Yüzyıldan V. Yüzyıl Sonuna Kadar.....	173
4.3. Şia Kaynakları:	175
5. Nerede Buyurdu?/Söyledi?	177
5.1. Hz. Peygamber Zamanında.....	177
5.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında.....	178
6. Ne Zaman Buyurdu?/Söyledi?	179
6.1. Hz. Peygamber Zamanında.....	179
6.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında.....	180
7. Nasıl Buyurdu?/Söyledi?.....	181
8. Neden/Niçin/Niye Buyurdu?/Söyledi?	182
8.1. Hz. Peygamber Zamanında = Sebebu'l-Hadis	182
8.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında = Sebebu Zikri'l-Hadis	182
8.3. Hadis İmamlarının Bu Rivâyete 'Fıkhu'l-hadis' Açısından Yaklaşımları	185
8.3.1. Ale'l-Ebvâb/Konularına Göre Yazılmış Hadis Eserleri	185
8.3.2. Bazı Konularda Yazılmış Eserler	192
8.3.3. Hadis Şerhleri	193
8.3.4. Öteki Kaynaklar.....	201

8.3.5. Bu Hadisin Bazı Müfessirlere Göre Yorumu?	202
9. Ne Sifatla Buyurdu?/Söyledi?	212
9.1. Hz. Peygamber Zamanında	212
9.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	213
10. Kime/Kimlere Buyurdu?/Söyledi?	214
10.1. Hz. Peygamber Zamanında	214
10.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	214
11. Bu Hadise Özel, 'Niyet Bağlamı'nda Birkaç Söz	216
12. Hadisin Genel Değerlendirmesi	221
ÖRNEK: 2	225
1. Haber/Hadis: (لا تطروني كما أطرت النصارى)	225
1.1. İlk Metin-Sünnî	225
1.2. İlk Metin-Şîa	225
2. Sened ve Metin Tenkidi	226
2.1. Kim/ler Rivâyet Etti?	226
2.1.1. Hz. Ömer Tariklerinin Sened Tenkidi	226
2.1.1.1. Ma'mer b. Râşid'in Camii	226
Ubeydullah b. Abdillâh	227
Zührî, Muhammed b. Müslim	227
2.1.1.2. İmam Mâlik'in Muvatta'nın Ka'nebi rivâyeti	228
2.1.1.3. Ebû Dâvud et-Tayâlisti = Süleyman b. Davud, Müsned	229
2.1.1.4. Abdurrezzâk'ın Musannef	229
Ma'mer b. Râşid	229
2.1.1.5. Humeydî'nin el-Müsned	230
2.1.1.6. Ahmed b. Hanbel, Müsned	230
2.1.1.7. Buhârî'nin Sahih'inde	230
3. Haber/Hadis Nereden Alındı? Haberî/Hadis'in Kaynağı Nedir?	231
3.1. Bu Hadisin, Başlangıçtan H. V. Yüzyıl Sonuna Kadar, Kronolojik Kaynakları	231
3.2. Bu Hadisin 'Bazı Hadis Usûlü Kitapları'nda Kullanımı	232
4. Ne Buyurdu?/Söyledi?	233
4.1. Başlangıçtan H. III. Yüzyıl Sonuna Kadar	233
4.2. H. IV. Yüzyıldan V. Yüzyıl Sonuna Kadar	235
4.3. Şîa Kaynakları	235
5. Nerede Buyurdu?/Söyledi?	235
5.1. Hz. Peygamber Zamanında	235
5.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	239
6. Ne Zaman Buyurdu?/Söyledi?	240
6.1. Hz. Peygamber Zamanında	240
6.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	240
7. Nasıl Buyurdu?/Söyledi?	241
8. Neden/Niçin/Niyet Buyurdu?/Söyledi?	241
8.1. Hz. Peygamber Zamanında = Sebebu'l-Hadis	241

8.2. Sahâbe Kuşâğı ve Sonrasında = Sebebu Zikri'l-Hadis.....	242
8.3. Hadis İmamlarının Bu Rivâyete 'Fıkhul-hadis' Açısından Yaklaşımları.....	243
8.3.1. Ale'l-Ebvâb/Konularına Göre Yazılmış Hadis Eserleri.....	244
8.3.2. Bazı Konularda Yazılmış Eserler	247
8.3.3. Hadis Şerhleri.....	249
8.3.4. Bu Hadisin 'Bazı Müfessirlere Göre' Yorumu	250
9. Ne Sıfatla Buyurdu?/Söyledi?.....	254
9.1. Hz. Peygamber Zamanında	254
9.2. Sahâbe Kuşâğı ve Sonrasında	255
10. Kime/Kimlere Buyurdu?/Söyledi?.....	256
10.1. Hz. Peygamber Zamanında	256
10.2. Sahâbe Kuşâğı ve Sonrasında.....	256
11. Bu Hadis Özelinde, 'Peygamber Tasavvuru' Hakkında Bazı Düşünceler	256

ÖRNEK: 3.....263

1. Hadis/Haber (قَالُوا لِسُلَيْمَانَ: قَدْ عَلِمْتُمْ نَبِيَّكُمْ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءِ):	263
1.1. İlk Metin-Sünnî	263
1.2. İlk Metin-Şîa	264
2. Sened ve MetinTenkidi.....	264
2.1. Kim/ler Rivâyet Etti?.....	264
2.1.1. Selman'dan Gelen Tarîklerin Sened Tenkidi.....	265
Ebû Dâvud Tayâlisti	266
Abdurrahman b. Yezid	266
İbrâhîm b. Yezîd b. Esved en-Nehaî, el-Kûfî	267
Mansur b. Mu'temir.....	268
Şu'be b. el-Haccâc	268
A'meş = Süleyman b. Mihran	269
2.1.2. İbn Ebî Şeybe, Müsned ve el-Musannef fi'l-Ehâdis ve'l-Âsar	270
Veki' b. Cerrâh.....	270
Ebû Muaviye ed-Darîr = Muhammed b. Hazim	272
2.1.3. Ahmed b. Hanbel	273
Abdurrahman b. Mehdî	273
2.1.4. Müslim, Sahih	274
2.1.5. İbn Mâce, Sünen	274
2.1.6. Ebû Davud, Sünen.....	275
2.1.7. Tirmizî, Sünen	275
3. Haber/Hadis Nereden Alındı? Haber'in/Hadis'in Kaynağı Nedir?	276
3.1. Bu Hadisin, Başlangıçtan H. V. Yüzyıl Sonuna, Kronolojik Kaynakları	276
3.2. Bu Hadisin 'Bazı Hadis Usûlü Kitapları'nda Kullanımı	277
4. Ne Buyurdu?/Söyledi?.....	277
4.1. Başlangıçtan H. III. Yüzyıl Sonuna Kadar	278

4.2. H. IV. Yüzyıldan V. Yüzyıl Sonuna Kadar	280
4.3. Şia	281
5. Nerede Buyurdu?/Söyledi?.....	281
5.1. Hz. Peygamber Zamanında	281
5.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	282
6. Ne Zaman Buyurdu?/Söyledi?.....	283
6.1. Hz. Peygamber Zamanında	283
6.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	283
7. Nasıl Buyurdu?/Söyledi?	284
8. Neden/Niçin/Niye Buyurdu?/Söyledi?.....	287
8.1. Hz. Peygamber Zamanında = Sebebu'l-Hadis.....	288
8.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında = Sebebu Zikri'l-Hadis	289
8.3. Hadis İmamlarının Bu Rivâyete 'Fıkhu'l-hadis' Açısından Yaklaşımları	290
8.4. Ale'l-Ebvâb/Konularına Göre Yazılmış Hadis Eserleri	290
8.5. Hadis Şerhleri	294
8.6. Bu Hadisin 'Bazı Mufessirlere Göre' Yorumu	297
9. Ne Sıfatla Buyurdu?/Söyledi?	298
9.1. Hz. Peygamber Zamanında	298
9.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	299
10. Kime/Kimlere Buyurdu?/Söyledi?	300
10.1. Hz. Peygamber Zamanında	300
10.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	302
11. Hadisin Genel Değerlendirmesi.....	303

ÖRNEK: 4.....307

1. Haber/Hadis (يَا مُعَاذُ أَبِي لَاحِكْ):	307
1.1. İlk Metin-Sünnî	307
1.2. İlk Metin-Şia	308
2. Sened ve MetinTenkidi	308
2.1. Kim/ler Rivâyet Etti?	308
2.2. Muaz b. Cebel'den Gelen Sunabihi Tarîkinin Sened Tenkidi	309
2.2.1. Ahmed b. Hanbel, Müsned.....	309
Sunabihi (Abdurrahman b. Useyle)	309
Abdullah b. Yezid el-Hubullî.....	310
Ukbe b. Müslim el-Tucîbî	310
Hayve b. Şureyh.....	311
el-Mukrî = Abdullah b. Yezid.....	312
Ebû Asım= Dahhâk b. Mahled	312
2.2.2 Abdulhamid b. Humeyd, el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd	313
2.2.3. Buhârî, el-Edebû'l-Müfred	313
2.2.4. Ebû Davud Sünen	313
2.3. Muaz b. Cebel'den Mâlik b. Yuhamir Tarîkinin Sened Tenkidi	314

2.3.1. Taberânî, Mu'cemu'l-Kebîr	314
Mâlik b. Yuhamir	315
Şureyh b. Ubeyd	315
Damdâm b. Zû'r'a	316
İsmail b. Ayyaş	316
Muhammed b. İsmail	318
Amr b. İshak b. el-Alâî	318
Abdulvehhab b. Dahhâk	319
İbrahim b. Muhammed b. İrk el-Hımsî	320
3. Haber/Hadis Nereden Alındı? Haberin/Hadis'in Kaynağı Nedir?	320
3.1. Bu Hadisin, Başlangıçtan H. V. Yüzyıl Sonuna, Kronolojik Kaynakları	321
3.2. Bu Hadisin 'Bazı Hadis Usûlü Kitapları'nda Kullanımı	322
4. Ne Buyurdu?/Söyledi?	325
4.1. Başlangıçtan H. III. Yüzyıl Sonuna Kadar	325
4.2. H. IV. Yüzyıldan V. Yüzyıl Sonuna Kadar	326
4.3. Şîa Kaynakları	328
5. Nerede Buyurdu?/Söyledi?	328
5.1. Hz. Peygamber Zamanında	328
5.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	328
6. Ne Zaman Buyurdu?/Söyledi?	329
7. Nasıl Buyurdu?/Söyledi?	329
7.1. Hz. Peygamber Zamanında	329
7.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	330
8. Neden/Niçin/Niye Buyurdu/Söyledi?	330
8.1. Hz. Peygamber Zamanında = Sebebu'l-Hadis	330
8.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında = Sebebu Zikri'l-Hadis	331
8.3. Hadis İmamlarının Bu Rivâyete 'Fıkhu'l-hadis' Açısından Yaklaşımları	332
8.3.1. Ale'l-Ebvâb/Konularına Göre Yazılmış Hadis Eserleri	332
8.3.2. Belirli Konularda Yazılmış Eserler	334
8.3.3. Hadis Şerhleri	336
8.3.4. Bu Hadisin Bazı Mufessirlere Göre Yorumu	338
9. Ne Sıfatla Buyurdu?/Söyledi?	340
9.1. Hz. Peygamber Zamanında	340
9.2. Sahâbe Kuşağı ve Sonrasında	341
10. Kime/Kimlere Buyurdu?/Söyledi?	342
11. Hadisin Genel Değerlendirmesi	342
SONUÇ	345
EKLER	353
KAYNAKLAR	378
KARMA DİZİN	417

ÖN SÖZ

İslam'ın anlaşılması ve günümüze taşınması konusunda temel kaynaklar, Kur'an ve Sünnet'tir. Kur'an'ın metni sabit olmakla birlikte tefsir ve yorumunun göreceli oluşu, anlaşılmasında yeni yöntemlerin geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Genelde Sünnet'in sözlü şekli olan Hadislerin sabit olup olmadığı önemli bir problemdir. Senedinin sahit olduğu –göreceli de olsa– kabul edilse bile yorumlanması, metin ve lafız farklarına bağılı olarak, farklı olabilmektedir. Bu yüzden gerek sihat gerekse metin konusunda doğru anlamaya yardımcı olacak yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim son yıllarda, Kutsal Kitab'a uygulanma tecrübesi yaşıyan semantik ve hermenotik bilimlerinin anlamaya katkısını ortaya koyacak yöntem arayışlarıyla ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Bu araştırmanın bibliyografyasına bakıldığında, bütün araştırmaları bir araya toplamamış olsa da, yoğun bir mesai sarf edilmiş olduğu görülecektir.

Hadis tarihinde fıkhu'l-hadis konusu, branş anlamında 'fıkıh' ilminin oluşmasıyla birlikte fakihlere bırakılmış gözükmektedir. Ancak fıkıh, mezhep imamlarının her iki ilimde de uzman oldukları ortadadır. İmam Mâlik (ö. 179/801) ve Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) gibi. Fakihler, 'hayat bilgisi' konumunda olan ve beklemeye tahammülü bulunmayan hadisleri, kudretleri ölçüsünde yorumlamış; ümmetin hizmetine sunmuşlardır. Büyük ölçüde ahkâm içeren hadisleri inceleyen fıkıh ilmi, öteki hadisleri kapsam alanı dışında bırakmak durumundadır. Öyleyse bu hadislerin anlaşılması/anlatılması kime kalacaktır? Bu yüzden hadislerin anlaşılması konusu, her çağdaki tefsir ihtiyacının yeniden doğuşu gibi, ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hadis edebiyatı tarihinde daha çok anlama ihtiyacına cevap veren 'şerh edebiyatı', Arapçayı bilenler için başvuru kaynağı olmakta; bilmeyen toplumlar için ise ihtiyaç duyulan tercümeleri sunmaktadır. Ancak tercümelerin yetersizliği bir yana, değerli bilgiler yanında tarihsel bilgiler de günümüze taşınmaktadır. Geçmişteki yanlış anlamalar da bunlar arasındadır. Bir hadisin sabit

olması kadar, doğru okunması, doğru anlaşılması, sağlıklı bir biçimde yorumlanması da şarttır. Zira merhum Muhammed Gazâlî'nin (ö. 1996): “*İslam toplumu, tarih boyunca Hadis ve Sünneti yanlış anlamaktan çektiğini, uydurulan binlerce hadisten çekmemiştir. Sonunda sünnete şüpheyle bakan; Müslümanların hadislerden kurtulmasını isteyenler ortaya çıkmıştır.*”¹ şeklindeki tespitine katılıyoruz.

Klasik hadis edebiyatında hadisleri anlamayı hedef alan birçok ilim bulunmaktadır. Bunlar, tarihte üstlerine düşen görevi nispeten yapmışlardır. Her çağın insanı, ufku ve imkânları ölçüsünde, doğru anlamayı sağlayacak metodları geliştirmek durumundadır. Doğru anlamayı sağlamak için yapılmış çalışmaların hepsi de değerli olup bu araştırmanın alt yapısını oluşturmaktadır. Yapılmış bazı araştırmaların hadise ve hâdiseye ‘bütüncül bakış’ önerileri ufkumuzu açmaktadır. Ancak bütüncül bakışta, bütünü sağlayan parçalar neler olacaktır? Her şeyi bir yere toplamanın zorluğu karşısında, bütüne ulaştıracak fakat uygulaması kolay yöntemlere ihtiyaç vardır.

Hadisin, ‘söz’ anlamı yanında ‘haber’ anlamı da bulunmaktadır. Bu anlamda, iletişim fakültelerinde ‘bir haberi yazma ve yazılmış haberin uygun standartta olup olmadığını test etmek’ amacıyla soruların (5N1K Yöntemi’nin) hadise uygulanması düşüncesiyle yola çıktık. Bu sırada, hadisin özelliğinden kaynaklanan başka soruların da sorulması gerektiği kanaatine ulaştık.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmanın konusu, amacı, 5N1K’dan hareketle yeni bir modelleme yöntemi sunmaya çalıştık. İkinci bölümde 5N1K kuralı’nın mahiyeti ve kullanım alanları, eksik yanları, anlamayı hedef alan sorular ve bu soruları ‘hadis dışı bir metne’ sorduk. Üçüncü bölümde bu yöntem, ferd/garib hadislerden seçilmiş 4 örnek üzerinde uygulama yaptık.

Bu çalışmada öncelikle ‘metodolojiye boğulmamak’ için hadislere ağırlık verdik. Hadisler sened yönünden birçok çeşide ayrıldığından; biz sened ve metin açısından sorunlu olan ‘ferd’ hadisi problem edindik.

¹ Muhammed Gazâlî, *Fıkhu’s-sîre*, Dımaşk, 2006, s. 38, çev. R. Tosun, İstanbul, 1991, s. 43.

Anlama konusunu öne alarak ve 5N1K'dan yola çıkarak 'Hadisleri Anlama Yöntem'i olarak sunmaya çalıştığımız bu araştırmanın, proje ve araştırma safhalarında görüşlerine başvurduğumuz ve bazı bölümleri okuyarak bize rehberlik eden, doçentlik jurisinde buldukları için metni çok yönlü okuyarak tenkit ve tekliflerini bildiren² değerli hocalarıma teşekkürlerimi arz ederim.

20.07.2017

Doç. Dr. Mustafa IŞIK

² YÖK'ten gelen, 2014 Ekim Dönemi Jüri listesine göre, bu hocalarım: (Asıl) Prof. Dr. Mehmet Eren-N. Erbakan; Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal-Ankara; Prof. Dr. Talat Sakallı-S. Demirel/Isparta; Prof. Dr. Ali Akyüz-Marmara; Prof. Dr. Abdulkadir Evgin-Sütçü İmam; Prof. Dr. Y. Ziya Keskin-Harran (Yedek); Prof. Dr. Yavuz Köktaş-R.T. Erdoğan İlahiyat Fakültesi (Yedek).